

Satu Hupanen & Miia Alutoin

**MAAHANMUUTTOTAUSTAISTEN LASTEN
OSALLISUUDEN TUKEMINEN
SUOMALAISSA
VARHAISKASVATUKSESSA**

Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä osallisuuden tukemisesta ja siihen liittyvistä haasteista

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta

Kandidaatintutkielma

Joulukuu 2025

TIIVISTELMÄ

Hupanen Satu & Alutoin Miia: Maahanmuuttotastaisten lasten osallisuuden tukeminen suomalaisessa varhaiskasvatuksessa – Varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä osallisuuden tukemisesta ja siihen liittyvistä haasteista
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Tampereen yliopisto
Joulukuu 2025

Tämän kandidaatintutkielman tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia siitä, miten he tukevat maahanmuuttotastaisten lasten osallisuutta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa sekä millaisia haasteita he kohtaavat osallisuuden tukemisessa. Osallisuutta tarkasteltiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden, lainsäädännön, aiemman tutkimuksen sekä Shierin (2001) osallisuuden polun näkökulmista. Tutkimuskysymykset olivat: 1. Millaisia pedagogisia menetelmiä ja keinoja varhaiskasvatuksen opettajat hyödyntävät maahanmuuttotastaisten lasten osallisuuden tukemisessa? 2. Millaisia haasteita varhaiskasvatuksen opettajat kohtaavat maahanmuuttotastaisten lasten osallisuuden tukemisessa?

Tutkimus on toteutettu laadullisen tutkimusotteen mukaisesti. Aineisto kerättiin sähköisellä Forms-kyselylomakkeella. Kyselyyn vastasi 12 varhaiskasvatuksen opettajaa, joilla oli kokemusta maahanmuuttotastaisten lasten kanssa työskentelystä. Aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä, jonka tuloksena muodostettiin pääluokat osallisuutta tukevista menetelmistä ja keinoista sekä osallisuutta haastavista tekijöistä.

Tutkimustulosten mukaan varhaiskasvatuksen opettajilla on käytössään erilaisia pedagogisia keinoja ja menetelmiä, joiden avulla he tukevat maahanmuuttotastaisten lasten osallisuuden toteutumista. Opettajat kuvasivat tukevansa osallisuutta erityisesti suomen kielen ymmärtämisen ja tuottamisen tukemisen, osallisuutta mahdollistavien rakenteiden ja toimintatapojen, monikielisyyden ja kulttuurisen sensitiivisyyden sekä perheiden ja muiden kasvattajien kanssa tehtävän yhteistyön avulla. Opettajat kertoivat myös kohdanneensa erilaisia haasteita osallisuuden tukemisessa. Osallisuuden toteutumista haastoivat ennen kaikkea yhteisen kielen puute, mutta myös resurssien riittämättömyys, kasvattajien asenteet sekä yhteistyöhön liittyvät haasteet vanhempien kanssa. Tämä tutkimus osoittaa, että maahanmuuttotastaisten lasten osallisuus ei toteudu itsestään, vaan vaatii tietoisia pedagogisia ratkaisuja, riittäviä resursseja ja koko tiimin sitoutumista osallisuutta tukevaan toimintakulttuuriin.

Avainsanat: maahanmuuttotastainen lapsi, osallisuus, Shierin osallisuuden polku, varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen opettaja, laadullinen tutkimus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

TEKOÄLYN KÄYTTÖ OPINNÄYTTEESSÄ

Opinnäytteessäni on käytetty tekoälysovelluksia:

- Ei
- Kyllä

Ilmoitukseni mukaan olen käyttänyt opinnäytteessäni tutkielmanprosessin aikana seuraavia tekoälysovelluksia:

Tekoälysovellusten nimet ja versiot: ChatGPT (GPT-5)

Käyttötarkoitus: Olemme käyttäneet tekoälyä kieliasun tarkistamiseen.

Osiot, joissa tekoälyä on käytetty: Kaikissa osioissa.

Olen tietoinen siitä, että olen täysin vastuussa koko opinnäytteeni sisällöstä, mukaan lukien osat, joissa on hyödynnetty tekoälyä, ja hyväksyn vastuun mahdollisista eettisten ohjeiden rikkomuksista.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
2.1	Maahanmuuttotaustainen lapsi tämän tutkimuksen kontekstissa	7
2.2	Osallisuuden määrittelyä.....	7
2.2.1	<i>Osallisuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa</i>	8
2.2.2	<i>Shierin osallisuuden polku</i>	10
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	13
3.1	Tutkimustavoite ja tutkimuskysymykset	13
3.2	Tutkimusmenetelmä.....	13
3.3	Aineistonkeruu	14
3.4	Aineistolähtöinen analyysi.....	15
4	TUTKIMUSTULOKSET	17
4.1	Pedagogiset menetelmät ja keinot osallisuuden tukemiseen.....	17
4.1.1	<i>Suomen kielen ymmärryksen ja tuottamisen tukeminen</i>	18
4.1.2	<i>Osallisuutta mahdollistava rakenne ja toiminta</i>	19
4.1.3	<i>Monikielisyys ja kulttuurinen sensitiivisyys</i>	20
4.1.4	<i>Yhteistyö vanhempien ja muiden kasvattajien kanssa</i>	21
4.2	Haasteet osallisuuden tukemisessa.....	21
4.2.1	<i>Kielelliset haasteet</i>	22
4.2.2	<i>Resurssien riittämättömyys</i>	22
4.2.3	<i>Kasvattajien asenteisiin liittyvät haasteet</i>	24
4.2.4	<i>Haasteet vanhempien kanssa</i>	25
5	POHDINTA	26
5.1	Johtopäätökset tutkimuskysymysten valossa	26
5.1.1	<i>Osallisuuden toteutuminen Shierin osallisuuden polun eri tasoilla</i>	28
5.1.2	<i>Lasten yksilöllisten lähtökohtien merkitys osallisuuden toteutumiselle</i>	29
5.1.3	<i>Yhteenveto ja tulosten merkitys opettajankoulutukselle</i>	29
5.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	30
5.3	Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	32
	LÄHTEET	34
	LIITTEET	38
	Liite 1: Kyselylomake	38

1 JOHDANTO

Tämän kandidaatintutkielman tavoitteena on tarkastella, miten varhaiskasvatuksen opettajat tukevat maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti, millaisia pedagogisia menetelmiä ja keinoja varhaiskasvatuksen opettajat hyödyntävät tukeakseen maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta sekä millaisia osallisuuden tukemiseen liittyviä haasteita he kohtaavat.

Viime vuosikymmeninä lapsen kuulemisen ja osallisuuden merkitys on noussut vahvemmin esiin yhteiskunnan eri palveluissa, myös varhaiskasvatuksessa (Turja & Vuorisalo, 2022). Lasten osallisuus nähdään varhaiskasvatuksen pedagogiikan keskeisenä tavoitteena, mutta sen toteutuminen voi olla käytännössä haasteellista, jos opettajilla ei ole riittävästi tietoa sellaisista käytännöistä ja toimintatavoista, jotka vahvistavat lasten osallisuutta (Sevón ym., 2021). Varhaiskasvatuksen keskeisenä tavoitteena on turvata kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi omista lähtökohdistaan käsin sekä tukea heidän toimijuutensa kehittymistä (esim. Opetushallitus, 2022; Varhaiskasvatuslaki 540/2018; Virkki, 2015). Karila (2016) näkee lasten osallisuuden varhaiskasvatuksessa myös yhteiskunnallisesti merkittävänä, sillä varhaislapsuus ja varhaiskasvatukseen osallistuminen muodostavat keskeisen vaiheen lapsen elämässä. Pedagogisesti suunniteltu ja lapselle mielekäs toiminta tukee sekä lasten tämänhetkistä elämänlaatua että heidän sosiaalista ja kognitiivista kehitystään myös pidemmällä aikavälillä (Karila, 2016).

Suomalainen varhaiskasvatus toimii osana yhä monimuotoisempaa yhteiskuntaa, jossa moninaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset kohtaavat ja ovat vuorovaikutuksessa keskenään (Opetushallitus, ei pvm. b). Tämä edellyttää opettajilta osaamisen kehittämistä siten, että kaikkien lasten osallisuuden toteutuminen huomioidaan (Sevón ym., 2021; Arvola ym., 2020). Aiempi tutkimus on osoittanut, että eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevien lasten kohdalla pedagogiset toimintatavat eivät aina riittävästi tue heidän osallistumistaan varhaiskasvatuksen arjen toimintaan (Arvola ym., 2020). Tämä osoittaa, että osallisuuden toteutuminen ei

ole itsestäänselvyys, vaan se edellyttää opettajilta tietoisia pedagogisia ratkaisuja ja niiden jatkuvaa arviointia.

Pietiläisen ja Walleniuksen (2023) mukaan ulkomaalaistaustaisten lasten määrä on kasvanut viimeisen vuosikymmenen aikana, mikä korostaa tarvetta tarkastella maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden toteutumista varhaiskasvatuksessa entistä tarkemmin. Aiheen merkittävyyttä ja ajankohtaisuutta lisää se, että suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on toistaiseksi tehty melko vähän tutkimusta maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuudesta ja sitä tukevista pedagogisista käytännöistä, vaikka lasten osallisuutta itsessään on tutkittu laajasti (Arvola ym., 2017). Tämä tutkielma vastaa tähän olemassa olevaan tutkimusaukkoon tarkastelemalla varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä ja kokemuksia siitä, miten maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta voidaan tukea suomalaisessa varhaiskasvatuksessa sekä millaisia tähän liittyviä haasteita he kohtaavat.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa määrittelemme tutkimuksemme kannalta keskeiset käsitteet. Tarkastelemme osallisuutta ja sen tukemista aiempien tutkimusten ja teorioiden sekä lainsäädännön ja varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen näkökulmista. Lopuksi syvennymme erityisesti Harry Shierin (2001) osallisuuden polun teoriaan.

2.1 Maahanmuuttotaustainen lapsi tämän tutkimuksen kontekstissa

Suomessa ei ole vakiintunutta käytäntöä sen suhteen, mitä termiä tulisi käyttää kuvaamaan maahanmuuttotaustaisia lapsia. Halmeen ja Vatajan (2011) mukaan maahanmuuttotaustaisesta lapsesta käytetään monia eri käsitteitä. Aiemmissä tutkimuksissa ja virallisissa asiakirjoissa esiintyvät rinnakkain muun muassa termit *maahanmuuttotaustainen*, *maahanmuuttajataustainen*, *ulkomaalaistaustainen* sekä *eri kieli- ja kulttuuritaustainen*. Tässä tutkimuksessa käytämme käsitettä *maahanmuuttotaustainen lapsi* ja tarkastelemme erityisesti toisen sukupolven *maahanmuuttotaustaisia lapsia*. Martikaisen ja kollegoiden (2013) mukaan toisen sukupolven maahanmuuttotaustaisilla tarkoitetaan Suomessa syntyneitä henkilöitä, joiden vanhemmista kumpikin tai ainoa tunnettu vanhempi on syntynyt muualla kuin Suomessa. He ovat siis kasvaneet suomalaisessa yhteiskunnassa, mutta heidän perhetaustansa, kielensä ja kulttuurinen taustansa voivat poiketa valtaväestön taustasta.

2.2 Osallisuuden määrittelyä

Lapsen oikeuksien sopimuksen myötä osallisuus on noussut tärkeään rooliin yhteiskunnallisessa toiminnassa ja keskustelussa (UNICEF, ei pvm.). Osallisuuden käsite on kuitenkin hyvin moninainen, minkä vuoksi sen täsmällinen määrittely ei ole yksiselitteistä, sillä se kytkeytyy kaikkeen lasten toimintaan (Leinonen, 2020).

Osallisuus voidaan ymmärtää toimintana, jossa lapset jäsentävät maailmaa aikuisten kanssa. Aikuiset kuuntelevat lasta, kunnioittavat häntä ja ovat aidosti

kiinnostuneita hänen asioistaan. Tällöin lapsella on mahdollisuus tulla kuulluksi, tehdä aloitteita sekä harjoitella valintojen tekemistä ja vastuunottoa turvallisessa ympäristössä (Kangas, 2016; Arvola ym., 2020; Turja & Vuorisalo, 2022). Leinonen (2020) tarkastelee osallisuutta erityisesti päiväkodin arjen, vuorovaikutuksen ja lapsen kokemuksen kautta. Arjen tasolla lapsi osallistuu päiväkodin rutiineihin ja toimintoihin aktiivisena toimijana. Sosiaalisten suhteiden ja ryhmätoiminnan tasolla osallisuus rakentuu vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa, ja kokemuksellisella tasolla se liittyy lapsen omiin kokemuksiin päiväkotiyhteisössä. Turjan ja Vuorisalon (2022) mukaan osallisuus voidaan nähdä toimijuutena, joka ilmenee vastavuoroisissa vuorovaikutussuhteissa eikä rajaudu pelkkään mukanaoloon, vaan edellyttää mahdollisuuksia vaikuttaa omaan ja yhteiseen toimintaan. Virkki (2015) puolestaan nostaa esiin, että lasten osallisuus kytkeytyy vahvasti yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin, kasvattajien ja lasten välisiin vuorovaikutustilanteisiin sekä kasvattajien toimintaan.

Osallisuuden merkitys näkyy vahvasti myös varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa, kuten varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022), varhaiskasvatusta laissa (540/2018) sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (UNICEF, ei pvm.). Opetushallituksen (ei pvm. a) mukaan osallisuus ilmenee varhaiskasvatuksessa siten, että lapsi on osa ryhmää ja yhteisöä sekä osallistuu ryhmässä tapahtuvaan vuorovaikutukseen omista lähtökohdistaan käsin. Osallisuuteen sisältyy myös ajatus, että lapsella on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin sekä oikeus tulla nähdyksi, kohdatuksi ja arvostetuksi sellaisena kuin hän on (Opetushallitus, ei pvm. a; Varhaiskasvatustalaki 540/2018, 3 §).

Tässä tutkimuksessa osallisuus ymmärretään lapsen mahdollisuutena tulla kuulluksi, ilmaista näkemyksiään ja kuulua ryhmään. Osallisuuteen kuuluu myös lapsen mahdollisuus vaikuttaa varhaiskasvatuksen arjen toimintaan vuorovaikutuksessa aikuisten kanssa. Osallisuutta tarkastellaan erityisesti Shierin (2001) osallisuuden polun tasojen avulla, joita käsitellään luvussa 2.2.2.

2.2.1 Osallisuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa

On tärkeää ymmärtää, että osallisuuteen liittyvät toimintatavat eivät ole lapsessa itsessään olevia pysyviä ominaisuuksia, vaan kehittyviä taitoja, jotka edellyttävät

toistoa, harjoittelua ja tavoitteellista pedagogista tukea aikuisilta (Kangas & Brotherus, 2017). Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten osallistumis- ja vaikuttamistaitoja, ja opettajien tehtävänä on mahdollistaa osallisuus, vahvistaa sitä sekä luoda ympäristö, joka on vastaanottavainen lasten aloitteille (Opetushallitus, 2022; Venninen & Leinonen, 2013). Osallisuuden tukemisen tavoitteena on syrjäytymisen ja ulkopuolisuuden ehkäiseminen sekä lapsen mielipiteen kuuleminen ja selvittäminen (Sevón ym., 2021). Kun tarkastellaan maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden toteutumista, kasvattajilta edellytetään kulttuurista sensitiivisyyttä ja ymmärrystä siitä, miten jokaisen lapsen osallisuus ja yhdenvertaisuus voidaan turvata monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa (Opetushallitus, 2022).

Turjan ja Vuorisalon (2022) mukaan lasten ikä, kehitys ja kokemustausta sekä muut yksilölliset lähtökohdat on otettava huomioon, sillä eri lasten kohdalla osallisuus mahdollistuu eri tavoin. Tämän vuoksi jokaisen lapsen osallisuuden edellytyksiä tulisi tarkastella ja tukea yksilön tasolla (Turja & Vuorisalo, 2022). Suuret lapsiryhmät, lasten moninaiset tarpeet ja toiveet asettavat kuitenkin haasteita lasten osallisuuden tukemiselle (Leinonen, 2020).

Pelkät yksittäiset menetelmät, työkalut tai oppimiskäsitykset eivät itsessään takaa lasten osallisuuden toteutumista, vaan olennaista on, miten niitä hyödynnetään ja miten niiden vaikutuksia tarkastellaan ja pohditaan (Leinonen, 2020). Lasten osallisuuden tukeminen voidaan nähdä tietynlaisena prosessina, johon tulisi sitoutua ryhmätasolla (Venninen & Leinonen, 2013). Leinosen (2020) mukaan kasvattajien vastuulla on hankkia tietoa ryhmän lasten taidoista, toiveista ja tavasta hahmottaa ympäröivää maailmaa keskustellen, havainnoiden ja kuunnellen. Pelkkä tiedonkeruu ei yksinään riitä, vaan osallisuuden tukeminen edellyttää aktiivista toimintaa kasvattajilta (Leinonen, 2020). Varhaiskasvatuksessa lasten osallisuutta tukee se, että toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten kanssa (Weckström ym., 2021). Vennisen ja kollegoiden (2010) mukaan opettajilta edellytetään kuitenkin joustavuutta etukäteissuunnitelmiansa suhteen, jotta lasten osallisuus voi toteutua.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) mukaan kehittyvät kielelliset taidot antavat lapsille uusia tapoja vaikuttaa sekä lisäävät heidän mahdollisuuksiaan osallisuuteen. Samaa ilmiötä on kuvannut myös Eerola-Pennanen (2013), jonka mukaan kieli ei ole pelkästään kommunikaation väline, vaan myös

olemassaolon ja yhteisöön kuulumisen perusta. Kieli mahdollistaa lapsen toimimisen vuorovaikutuksessa muiden kanssa sekä auttaa hallitsemaan erilaisia tilanteita (Opetushallitus, 2022). Näiden pohjalta voidaan sanoa, että kieli ja kielelliset taidot ovat keskeisessä asemassa lasten osallisuuden tukemisessa ja toteutumisessa.

Aiempien tutkimusten (esim. Arvola, 2021; Arvola ym., 2020) mukaan eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osallisuutta edistävässä varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä keskeisessä asemassa ovat kasvattajien kehittämät käytännöt, esimerkiksi perheiden huomioiminen sekä leikki- ja lukutilanteiden hyödyntäminen. Vygotskyn (1976, viitattu Arvola, 2021) mukaan leikki on tärkeä kielen kehityksen kannalta. Vennisen ja kollegoiden (2010) mukaan lasten osallisuus näyttäytyy parhaiten juuri leikissä, ja Kultin (2012, viitattu Arvola, 2021) mukaan parhaat mahdollisuudet kielen oppimiselle syntyvät luku- ja lauluhetkissä. Arvolan (2021) mukaan leikki voi toimia avaimena eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osallisuuden sekä oppimisen tukemisessa, ja osallisuutta tukevat erityisesti leikin ohjaus ja mallintaminen.

2.2.2 Shierin osallisuuden polku

Osallisuutta on jäsennetty useiden erilaisten mallien ja tasojen avulla, joista yksi suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tunnetuimmista on Harry Shierin (2001) kehittämä osallisuuden polku, joka kuvaa lasten osallistumista viiden tason avulla (Leinonen, 2020). Kunkin tason toteutumista ohjaavat sekä yksilön että organisaation tasolla kolme sitoutumisvaihetta, joita ovat avautuminen, mahdollistaminen ja sitoutuminen. Näiden vaiheiden tulee toteutua jokaisella tasolla, jotta osallisuuden taso voi toteutua. Avautumisen vaihe tarkoittaa, että aikuinen osoittaa aikovansa toimia tietyllä osallisuuden tasolla. Seuraava mahdollistamisen vaihe tapahtuu, kun tason toteutumisen mahdollistavat tekijät ovat täyttyneet, esimerkiksi kun resurssit ja henkilöstön tiedot sekä taidot ovat riittävät. Sitoutumisen vaihe tapahtuu, kun käytännöt osallisuuden tason toteuttamiseen on sovittu. Henkilöstöllä tulee olla tällöin velvoite toteuttaa kyseistä osallisuuden tasoa.

Shierin (2001) osallisuuden polun tasot ovat:

1. Lapsia kuunnellaan

2. Lapsia tuetaan heidän näkemystensä ilmaisemisessa
3. Lasten näkemykset otetaan huomioon
4. Lapset osallistuvat päätöksentekoprosesseihin
5. Lapset jakavat vallan ja vastuun päätöksenteossa

Ensimmäisellä tasolla lasta kuullaan. Tällä tasolla edellytetään, että aikuiset ovat valmiita kuuntelemaan lasta ja ottamaan hänen mielipiteensä asianmukaisesti huomioon, mutta tällä tasolla ei vielä vaadita järjestelmällistä työtä lapsen mielipiteiden tai näkemysten selvittämiseksi.

Toisella tasolla lapsia tuetaan heidän näkemystensä ilmaisemisessa. Tällöin henkilöstöltä edellytetään erilaisten keinojen hyödyntämistä, jotka mahdollistavat lasten kuuntelemisen. Shierin (2001) mukaan lasten mielipiteiden ilmaisua voivat vaikeuttaa monet tekijät, kuten henkilöstön ja lapsen eri äidinkieli, aiemmat kokemukset siitä, ettei lasta kuulla, sekä itseluottamuksen puute. Tämän vuoksi henkilöstön tulee toteuttaa toimia, joilla nämä haasteet voidaan kumota, jotta osallisuuden taso voisi toteutua (Shier, 2001).

Kolmannella tasolla lasten näkemykset otetaan huomioon. Lapsia kuullaan ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon päätöksenteossa, vaikka lapsen jokaista mielipidettä tai pyyntöä ei tarvitse toteuttaa. Neljännellä tasolla lapset osallistuvat päätöksentekoon. Shierin (2001) mukaan tällä tasolla lapset ovat suoraan mukana päätöksenteossa, esimerkiksi jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Shierin (2001) mallin mukaisesti, kuten aiemmilla tasoilla, myös tällä osallisuuden tasolla organisaation sitoutumisvaiheiden tulisi toteutua. Avautuminen taso taas toteutuu, kun henkilöstö on valmis ottamaan lapset mukaan päätöksentekoon. Mahdollistamisen vaiheessa luodaan konkreettisia menettelytapoja, joiden avulla lapset voivat olla mukana päätöksenteossa. Sitoutumisen vaiheeseen päästään, kun luodaan käytännöt ja velvoitteet, jotka mahdollistavat lasten mukaan ottamisen päätöksentekoon.

Viidennellä ja viimeisellä tasolla lapset jakavat vallan sekä vastuun päätöksenteossa. Tämän tason saavuttaminen edellyttää Shierin (2001) mukaan aikuisten sitoutumista vallan jakamiseen sekä harkintaa siitä, miten ja milloin päätösvaltaa voidaan lasten kanssa tarkoituksenmukaisesti jakaa.

Osallisuutta on kuvattu myös Roger Hartin (1992) tunnetulla osallisuuden tikapuut-mallilla. Tikapuut kuvaavat osallisuutta kahdeksan tason avulla siten, että tikapuiden alimmalla tasolla on osallisuuden heikoin taso. Teorian pääajatuksena on, että osallisuuden laadulla on merkitystä, eikä kaikki vaikuttaminen ole aidosti lasten osallisuutta. Hartin (1992) mukaan lapsella tulisi olla ymmärrys hänen vaikuttamismahdollisuuksistaan, ja jos näin ei ole, toiminta sijoittuu tikapuiden alimmille tasoille. Ylimmillä tasoilla lapset suunnittelevat sekä toteuttavat toimintaa itse, ja aikuinen tarjoaa tähän tarvittavaa tukea. Korkeimmalla osallisuuden tasolla lapset tekevät päätöksiä yhdessä aikuisten kanssa.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme osallisuutta Shierin (2001) mallin avulla, sillä se jäsentää Hartin (1992) mallia selkeämmin erityisesti organisaatiolta vaadittavia toimia osallisuuden saavuttamiseksi.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimustavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisesta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti, millaisia pedagogisia menetelmiä ja keinoja varhaiskasvatuksen opettajat hyödyntävät sekä millaisia haasteita he kohtaavat maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisessa. Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella ilmiötä, lisätä ymmärrystä ja tuottaa uutta tietoa.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia pedagogisia menetelmiä ja keinoja varhaiskasvatuksen opettajat hyödyntävät maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisessa?
2. Millaisia haasteita varhaiskasvatuksen opettajat kohtaavat maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisessa?

3.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimusotteen mukaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ennen kaikkea ymmärtämään tarkasteltavaa ilmiötä niiden ihmisten kokemuksellisesta näkökulmasta, joita tutkimus koskee (Puusa & Juuti, 2020). Keskiössä ovat tällöin tutkimukseen osallistuvien henkilöiden omat kokemukset, ajatukset, tunteet ja niihin liittyvät merkitykset (Puusa & Juuti, 2020; Vilka, 2025). Tässä tutkimuksessa laadullinen tutkimusmenetelmä on perusteltu ja tarkoituksenmukainen, sillä se mahdollistaa varhaiskasvatuksen opettajien kokemusten ja näkökulmien tarkastelun maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisesta. Tutkimusaineisto koostuu kyselylomakkeeseen saaduista vastauksista. Kyseessä on poikittaistutkimus, sillä aineisto on koottu yhden ajankohdan aikana useilta vastaajilta (Vastamäki & Valli, 2018).

3.3 Aineistonkeruu

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto valitaan harkinnanvaraisesti siten, että mukaan otetaan rajattu joukko henkilöitä, joilla on tutkittavaan ilmiöön liittyvää tietoa ja kokemusta sekä muodostavat tutkimuksen kannalta merkityksellisen osallistujajoukon (Puusa & Juuti, 2020). Vallin (2018) mukaan kyselylomake on yksi tavallisimmista tutkimusaineiston keruumenetelmistä, ja sen etuna on mahdollisuus tavoittaa nopeasti laaja joukko ihmisiä (Kuula, 2011). Vaikka yksilöhaastattelut olisivat voineet tarjota aiheen syvällisemmän tarkastelun, kyselylomakkeen käyttö katsottiin tässä tutkimuksessa tarkoituksenmukaisemmaksi, sillä sen avulla oli mahdollista tavoittaa laajempi joukko varhaiskasvatuksen opettajia. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä Microsoft Forms-kyselylomakkeella (Liite 1), jonka avulla pyrittiin selvittämään varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisesta sekä siihen liittyvistä haasteista. Aineiston muodostavat varhaiskasvatuksen opettajat, joilla on kokemusta maahanmuuttotaustaisten lasten kanssa työskentelystä.

Kyselylomake jaettiin Varhaiskasvatuksen opettajat Facebook-ryhmässä, Tampereen yliopiston varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoiden ja valmistuneiden opettajien Itula Telegram-ryhmässä sekä muutamalle varhaiskasvatuksen opettajalle suoraan sähköpostilla. Nämä kanavat valittiin, sillä ne tavoittavat melko suuren joukon eri puolilla Suomea työskenteleviä varhaiskasvatuksen opettajia (Valli & Perkkilä, 2018). Aineistonkeruu toteutettiin 21.10.–4.11.2025 välisenä aikana, ja kyselyyn vastasi määräaikaan mennessä 12 varhaiskasvatuksen opettajaa.

Kysymyksiä laadittaessa ja muotoiltaessa on oltava huolellinen, sillä ne ohjaavat tutkimusta ja vaikuttavat sen onnistumiseen (Valli, 2018). Tämän vuoksi kyselylomakkeen kysymykset laadittiin huolellisesti tutkimuksen tavoitteiden, tutkimuskysymysten ja teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Kysymykset olivat kuvailevia, ja niiden muotoilussa pyrittiin selkeyteen sekä ymmärrettävyyteen, jotta vastaajat pystyisivät kuvaamaan kokemuksiaan vapaasti ja omista lähtökohdistaan. Vilkan (2021) mukaan kyselyiden tavoitteena on, että samat asiat kysytään kaikilta vastaajilta samassa järjestyksessä ja samalla tavalla. Kyselylomakkeen etuna onkin se, että kaikki vastaajat saavat täysin samat kysymykset ja ne esitetään samassa muodossa kaikille. Lisäksi kysymykset suunniteltiin niin, että ne ohjasivat vastaajia

pohtimaan sekä osallisuuden tukemisen käytännön keinoja että siihen liittyviä haasteita. Lomakkeen testaaminen ennen varsinaista aineistonkeruuta on tärkeää (Vilka, 2025), minkä vuoksi lomake esitettiin kahdella varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijalla ennen aineistonkeruun aloittamista.

Kyselyn alussa olevien monivalintakysymysten avulla varmistettiin, että vastaajat ovat koulutuksen perusteella päteviä varhaiskasvatuksen opettajia ja että heillä on kokemusta maahanmuuttotaustaisten lasten kanssa työskentelystä, sillä tavoitteena oli rajata tutkimusjoukko juuri tällaisiin vastaajiin. Avoimet vastaukset antoivat tilaa vastaajien omille kokemuksille ja niiden avulla selvitettiin heidän kokemuksiaan maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisesta sekä siihen liittyvistä haasteista. Kyselylomakkeen loppupuolella vastaajia pyydettiin arvioimaan omia valmiuksiaan tukea maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta 5-portaisen Likert-asteikon avulla. Vilkan (2021) mukaan asteikot toimivat hyvin, jos tavoitteena on kartoittaa laadullisia ominaisuuksia, asenteita tai mielipiteiden jakautumista.

3.4 Aineistolähtöinen analyysi

Aineiston analyysin avulla pyritään syventämään ymmärrystä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä sekä kuvaamaan ja tulkitsemaan sitä (Puusa & Juuti, 2020). Perusanalyysimenetelmä laadullisessa tutkimuksessa on sisällönanalyysi, jota voidaan soveltaa erilaisiin analyysikonaisuuksiin, kuten tässä tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Laadullista analyysia tehtäessä puhutaan usein induktiivisesta ja deduktiivisesta analyysistä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tässä tutkimuksessa analyysi toteutettiin induktiivisesti eli aineistolähtöisesti.

Tutkimusta toteutti kaksi tutkijaa, mikä mahdollistaa tutkijatriangulaation (Puusa & Juuti, 2020; Vilka, 2025; Eskola & Suoranta, 1998). Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että luimme ja analysoimme aineistoa yhdessä, jolloin neuvottelimme havainnoista ja näkemyksistämme (Eskola & Suoranta, 1998). Kävimme keskustelua siitä, miten vastauksia on syytä ryhmitellä ja tulkita tutkimuskysymysten näkökulmasta. Useamman tutkijan mukanaolo syventää ja monipuolistaa tutkimusta sekä mahdollistaa ilmiön tarkastelun laajemmasta näkökulmasta (Eskola & Suoranta, 1998).

Aloitimme aineiston analyysin tutustumalla huolellisesti kyselylomakkeen avoimiin vastauksiin, jotta saisimme yleiskuvan aineistossa esiintyvistä teemoista (Puusa & Juuti, 2020). Suljimme tässä vaiheessa pois monivalintakysymykset, sillä niitä käytettiin ainoastaan vastaajien taustatietojen selvittämiseen. Siirsimme vastaukset Forms-kyselylomakkeelta Word-tiedostoon, minkä jälkeen lähdimme lukemaan vastauksia uudelleen läpi tarkastellen niitä tutkimuskysymysten valossa.

Tämän jälkeen keräsimme kaikki tutkimuskysymyksiin liittyvät analyysiyksiköt ja poistimme aineistosta ylimääräiset ilmaisut, jotka eivät olleet olennaisia tutkimuksemme kannalta. Redusointivaiheessa pelkistimme alkuperäisilmaisut siten, että niiden olennainen sisältö kuitenkin säilyi. Seuraavaksi ryhmittelimme samaa ilmiötä kuvaavat pelkistetyt ilmaukset samoihin alaluokkiin värikoodien avulla ja nimesimme alaluokat sisältöä vastaavalla tavalla. Alaluokkia muodostui 21, ja niistä muodostimme vielä yläluokat yhdistämällä toisiinsa liittyviä alaluokkia laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Yläluokiksi muodostuivat 1) suomen kielen ymmärryksen ja tuottamisen tukeminen, 2) osallisuutta mahdollistava rakenne ja toiminta, 3) monikielisyys ja kulttuurinen sensitiivisyys, 4) yhteistyö vanhempien ja kasvattajien kanssa, 5) kielelliset haasteet, 6) resurssien riittämättömyys, 7) kasvattajien asenteisiin liittyvät haasteet sekä 8) haasteet vanhempien kanssa. Lopuksi yläluokat jaettiin tutkimuskysymysten mukaan kahdeksi eri pääluokaksi, jotka olivat osallisuutta tukevat pedagogiset menetelmät ja keinot sekä osallisuuden tukemiseen liittyvät haasteet (Taulukko 1).

TAULUKKO 1. Sisällönanalyysistä muodostuneet pää- ja yläluokat

Pedagogiset menetelmät ja keinot osallisuuden tukemiseen	Haasteet osallisuuden tukemisessa
Suomen kielen ymmärryksen ja tuottamisen tukeminen	Kielelliset haasteet
Osallisuutta mahdollistava rakenne ja toiminta	Resurssien riittämättömyys
Monikielisyys ja kulttuurinen sensitiivisyys	Kasvattajien asenteisiin liittyvät haasteet
Yhteistyö vanhempien ja muiden kasvattajien kanssa	Haasteet vanhempien kanssa

4 TUTKIMUSTULOKSET

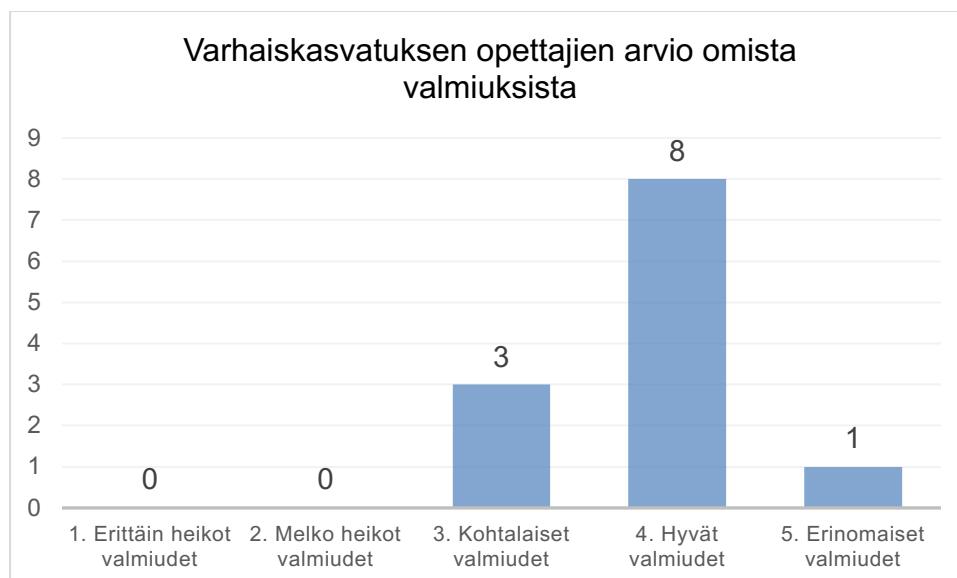
Tässä luvussa esitellään tutkimuksen keskeiset tulokset varhaiskasvatuksen opettajilta kerätyn kyselyaineiston pohjalta. Tulokset ovat jäsennelty analyysistä nousseiden luokkien mukaisesti, ja ne pohjautuvat tutkimuskysymyksiin. Ensin tarkastellaan pedagogisia menetelmiä ja keinoja, joita opettajat hyödyntävät maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisessa. Tämän jälkeen tarkastellaan osallisuuden tukemiseen liittyviä haasteita. Tulosten havainnollistamiseksi esitetään vastauksista poimittuja sitaatteja, jotka tukevat aineistosta nousseita havaintoja. Sitaateissa käytetään merkintöjä, kuten V1 tai V2, jotka kuvaavat kyselyyn vastanneita varhaiskasvatuksen opettajia.

4.1 Pedagogiset menetelmät ja keinot osallisuuden tukemiseen

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli selvittää, millaisia pedagogisia menetelmiä ja keinoja varhaiskasvatuksen opettajat käyttävät maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisessa. Pedagogiset menetelmät ja keinot painottuivat vastauksissa erityisesti suomen kielen ymmärryksen ja tuottamisen tukemiseen sekä osallisuutta mahdollistaviin rakenteisiin ja toimintatapoihin. Monikielisyys ja kulttuurinen sensitiivisyys sekä yhteistyö vanhempien ja muiden kasvattajien kanssa koettiin myös tärkeiksi ryhmässä, jossa on maahanmuuttotaustaisia lapsia.

Kysyimme vastaajilta, miten he arvioivat omia valmiuksiaan tukea maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta. Opettajat arvioivat omat valmiutensa pääosin hyviksi (Taulukko 2). Suurin osa (n = 8) koki omaavansa hyvät valmiudet, ja yksi opettaja arvioi valmiutensa jopa erinomaisiksi. Kolme opettajaa koki omaavansa kohtalaiset valmiudet, kun taas erittäin heikkoja tai melko heikkoja valmiuksia ei ilmoittanut kukaan.

TAULUKKO 2. Varhaiskasvatuksen opettajien arviot omista valmiuksistaan tukea maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta

4.1.1 Suomen kielen ymmärryksen ja tuottamisen tukeminen

Opettajat nostivat suomen kielen ymmärtämisen ja tuottamisen tukemiseen liittyviä pedagogisia menetelmiä ja keinoja. Visuaaliset tukikeinot ja tukiviittomat sekä elekieli koettiin tehokkaiksi tavoiksi tukea maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta.

Visuaalisia tukikeinoja mainittiin olevan muun muassa kuvatuki, ruokailu- ja leikkitaulut. Lisäksi eräs opettaja koki avainnauhassa olevan kuvatuon toimivaksi tavaksi tukea lapsen suomen kielen ymmärrystä arjen tilanteissa.

”Kuvat, lyhyet selkeät ohjeet, tilanteiden ja asioiden sanoittamista. Varmistusta että lapsi ymmärtää.” V7

Myös selkeä ja yksinkertainen suomen kielen käyttö nousi tärkeäksi keinoksi erityisesti niiden lasten kohdalla, joiden suomen kielen taito on vielä kehittymässä, jotta he pystyisivät ymmärtämään ohjeita ja arjen tilanteita paremmin. Suomen kielen ymmärrystä tuetaan tilanteiden ja asioiden sanoittamisella sekä lapsen ymmärryksen varmistamisella. Kuvatuen avulla lapsella on mahdollisuus ilmaista omia mielipiteitään ja tehdä valintoja.

”Olen yrittänyt käyttää mahdollisimman selkeää kieltä ja paljon kuvatukeya, jotta lapset ymmärtäisivät mitä heille sanotaan ja voisivat kuvien avulla esim. kuvaa näyttämällä valita esim. mihin leikkiin haluavat tai mitä ruokaa tai kuinka paljon ruokaa haluaisivat.” V10

Visuaalisuus arjen hetkissä sekä selkeä suomenkielinen puhe auttavat lapsia ymmärtämään, ja näin ollen lisäävät osallisuutta. Lasten kommunikointia helpotetaan myös elekielen ja kuvatuken avulla, jolloin he voivat osallistua ruoan tai leikin valintaan.

Vastausten perusteella voidaan sanoa, että suomen kielen ymmärryksen ja tuottamisen tietoinen tukeminen yhdistettynä visuaalisiin ja kehollisiin ilmaisukeinoihin helpottaa lasten osallistumista arjen tilanteisiin ja vahvistaa heidän mahdollisuuksiaan tehdä valintoja ja tuoda näkemyksiään esiin.

4.1.2 Osallisuutta mahdollistava rakenne ja toiminta

Osallisuutta mahdollistava rakenne ja toiminta esiintyi tärkeänä teemana vastauksissa. Osallisuutta mahdollistavilla rakenteilla ja toiminnoilla tarkoitetaan järjestelyitä, toimia ja käytäntöjä, jotka tukevat osallisuuden toteutumista. Osallisuutta mahdollistavana rakenteena erityisesti pienryhmätoiminta koettiin tärkeäksi. Myös aikuisen tukema leikki ja leikkiparien muodostaminen koettiin tärkeiksi.

”Lisäksi olemme sopineet, että jokainen on mukana lasten leikeissä varmistamassa osallisuuden toteutumista mm. vuorovaikutusta mallintamalla ja leikin aihepiireihin liittyviä kuvatukeya käyttämällä.” V2

Lasten mielipiteiden huomioiminen nähtiin osana osallisuutta mahdollistavaa toimintaa, esimerkiksi antamalla lapsille mahdollisuus valita leikkitaulusta leikki tai kysymällä heidän toiveitaan toimintaan liittyen. Useissa vastauksissa korostui myös turvallisen ilmapiirin luominen ja sensitiivinen, lasta kunnioittava puhe osallisuutta tukevana tekijänä.

”Ei ole mitään ”virallisia” sääntöjä, mutta lapsen kunnioittava, sensitiivinen kohtaaminen on tärkeä asia. Osallisuus toteutuu lapsen kanssa keskustelemalla, joidenkin kanssa voi sanallisesti keskustella enemmän kuin toisten.” V5

Useat opettajat kertoivat, että heidän tiimeissään on sovittu yhteisiä käytäntöjä maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemiseksi. Osa opettajista kertoi ottavansa osallisuuden huomioon toiminnan suunnittelussa, ja suunnittelu koettiin keskeiseksi osaksi osallisuuden tukemista.

”Oikeastaan kaikessa toiminnan suunnittelussa on otettava huomioon osallisuuden tukeminen ja mahdollistaminen etenkin kielen kehityksen näkökulmasta.” V2

Vastauksista voidaan päätellä, että yhteisesti sovitut säännöt, toimintatavat ja rakenteet lapsiryhmässä selkeyttävät arjen toimintaa ja vahvistavat polkua osallisuuteen. Kun osallisuus huomioidaan jo toiminnan suunnitteluvaiheessa, vähenee riski, että se jäisi arjen toiminnoissa sivuosaan.

4.1.3 Monikielisyys ja kulttuurinen sensitiivisyys

Vastausten perusteella maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta tuetaan tekemällä eri maat, kielet ja kulttuurit näkyviksi oppimisympäristössä. Muutamat opettajat nostivat erikieliset ja moninaiset kirjat keinoksi saada eri kulttuurit näkyviin lapsiryhmässä. Opettajat kokivat myös tärkeäksi eri kulttuureihin ja katsomuksiin tutustumisen.

”Kielen kehityksen tukemisen lisäksi myös lasten moninaisiin kulttuureihin, katsomuksiin, kieliin ja juhlaperinteisiin tutustuminen ryhmässä on toimiva tapa tukea osallisuutta.” V2

Muutama opettaja kertoi käyttävänsä englannin kieltä tukena lasten kanssa kommunikoinnissa, jos lapsi sitä osaa. Opettajat kertoivat, että englannin kieleen tukeudutaan erityisesti tilanteissa, joissa olisi tärkeää varmistaa, että lapsi ymmärtää mistä puhutaan.

”Välillä (välillä liikaakin) tukena englantia, jotta asiat saadaan selväksi esimerkiksi riitatilanteissa.” V9

Vastausten perusteella voidaan todeta, että kulttuurinen moninaisuus näyttäytyi voimavarana, jonka näkyväksi tekeminen edistää lasten osallisuutta. Eri kielten hyödyntäminen arjessa nähtiin keinona helpottaa kommunikointia ja auttaa lapsia

ymmärtämään tilanteita paremmin, mikä puolestaan voi vahvistaa heidän mahdollisuuksiaan osallistua ryhmän toimintaan.

4.1.4 Yhteistyö vanhempien ja muiden kasvattajien kanssa

Monissa vastauksissa nousi esiin eri kasvattajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Moniammatillista yhteistyötä tehdään esimerkiksi erityisopettajan, laaja-alaisen erityisopettajan sekä kieli- ja kulttuuriopettajan kanssa. Kukin kasvattaja tuo yhteiseen työhön omaa erityisosaamistaan ja tukee muita osaamisellaan.

”Erityisopettajan tuki on tärkeää, hänellä on enemmän osaamista ja työkokemusta, häneltä saa paljon vinkkiä ja jaetun opettajuuden muodossa konkreettista apua ja tukea.” V5

”Kieli ja kulttuuriopettajan läsnäolo ryhmässä ollut korvaamatonta.” V6

Myös perheen kanssa tehtävä yhteistyö nähtiin keskeisenä lapsen osallisuuden kannalta. Yhteistyö koettiin erityisen tärkeäksi lapsen aloittaessa päiväkodin.

”Yhteistyö perheen kanssa erityisen tärkeässä roolissa lapsen aloittaessa.” V6

Eräs opettaja toi esiin, että perheiden kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää myös silloin, kun tutustutaan lasten kulttuureihin. Perheitä osallistetaan oman kulttuurinsa asiantuntijoina, jolloin saadaan parhaiten tietoa lasten kulttuureista ja taustoista. Vastausten perusteella yhteistyö nähdään tärkeänä tiedon lisäämisen kannalta. Muut kasvattajat jakavat omaa asiantuntijuuttaan, kun taas vanhemmat jakavat tietoa lapsista ja heidän taustoistaan.

4.2 Haasteet osallisuuden tukemisessa

Toisen tutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia haasteita varhaiskasvatuksen opettajat kohtaavat maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisessa. Vastauksista nousi esiin useita tekijöitä, jotka haastavat maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden toteutumista varhaiskasvatuksen arjessa. Haasteet liittyivät erityisesti kielellisiin vaikeuksiin, riittämättömiin resursseihin, kasvattajien asenteisiin sekä yhteistyöhön vanhempien kanssa.

4.2.1 Kielelliset haasteet

Vastausten perusteella kielelliset haasteet nousivat selvästi merkittävimmäksi tekijäksi, joka opettajien kokemuksen mukaan vaikeuttaa maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden toteutumista varhaiskasvatuksen arjessa. Opettajien mukaan lasten suomen kielen osaamisen vähäisyys vaikuttaa heidän osallisuuteensa. Useat opettajat kokivat, että lapsen osallisuus ei toteudu hyvin, jos yhteistä kieltä, eli tässä tapauksessa suomen kieltä ei ole.

”Suomen kielen osaaminen on tie yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Ilman sitä jää aina vähän ulkopuoliseksi.” V3

Opettajien mukaan suomen kielen osaamisen puute vaikuttaa lapsen vuorovaikutukseen, toimintaan osallistumiseen sekä hänen mahdollisuuksiinsa ilmaista itseään ja tulla kuulluksi ryhmässä.

”Nämä lapset käyttävät vain joitain sanoja suomeksi, jolloin he eivät pääse syvemmin juttelemaan ja leikkimään vain suomea puhuvien kaverien kanssa ja tämä rajoittaa heidän kaveripiiriään ja täten myös suomen kielen oppimistaan, kun he eivät pysty kunnolla juttelemaan suomea taitavasti puhuvien kanssa.” V11

Muutamit opettajat toivat esiin, että englannin kieltä osaavat lapset käyttävät sitä yhteisenä leikkikielenä silloin, kun suomen kielen taito on vielä puutteellinen. Tämä voi toisaalta auttaa lasta pääsemään mukaan leikkeihin, mutta samalla se haastaa suomen kielen oppimista.

”Useimmat lapset turvautuvat jo tässä iässä englannin kieleen yhdistävänä leikkikielenä, mikä on erittäin haastavaa suomen kielen oppimisen kannalta, mutta tukee kyllä yhteisleikkiä ja osallisuutta sillä tavoin.” V3

Tulosten perusteella kieli näyttöytyy keskeisenä osallisuuden välineenä. Jos lapsi ei ymmärrä tai pysty ilmaisemaan itseään, hänen vuorovaikutuksensa, leikkisuhteensa ja vaikutusmahdollisuutensa voivat jäädä opettajien mukaan rajallisiksi.

4.2.2 Resurssien riittämättömyys

Kysyimme opettajilta heidän näkemyksiään arjessa käytettävissä olevien resurssien riittävydestä. Suurin osa heistä koki, että henkilöstöresurssit ovat riittämättömät,

mikä vaikeuttaa lasten yksilöllistä tukemista ja osallisuuden toteutumista.

Vastauksissa nousi esiin erityisesti koulutetun henkilöstön ja ajan puute.

”Resursseja on aivan liian vähän--ja emme missään nimessä saa sitä määrää tukea mitä tarvitsimme, jotta jokainen lapsi saisi jatkuvasti tarvitsemaansa määrää tukea. Meidän ryhmässä on koulutettua väkeä mutta muissa ryhmissä ei todellakaan.” V5

Vain muutama opettaja koki, että resursseja on riittävästi. Yleisesti kuitenkin koettiin, että lisäresurssit, erityisesti riittävä henkilöstömäärä ja koulutetun henkilöstön saatavuus, olisivat tarpeen, jotta jokainen lapsi saisi tarvitsemansa tuen ja mahdollisuuden osallisuuteen.

”Koen, että suuremmalla koulutetulla henkilöstöresurssilla olisi mahdollista tukea lapsia enemmän.” V4

Resurssien rajallisuus näkyi myös kuvatuen käytössä, jota pidettiin tärkeänä keinona tukea osallisuutta, erityisesti silloin kun yhteistä kieltä ei ole. Vaikka kuvatuki koettiin hyödylliseksi arjen tilanteissa ja osallisuuden tukemisessa, sen käyttöä rajoittivat ajan puute, kuvien valmistelun ja etsimisen työläys, kuvien saatavuus sekä kuvatuen soveltuvuuden rajallisuus.

”Kuvatuki toimii arkisissa asioissa mainiosti (ruokailu, pukeminen, yksinkertaiset tunnetilat), mutta monimutkaisten konseptien selittämiseen ja ymmärtämiseen se ei sovi. Esimerkiksi, kun puhutaan monimutkaisista kaverisuhteista, abstrakteista käsitteistä, perheen asioista, kaikki, johon liittyy monitahoisia tekijöitä. 6-vuotiailla on jo paljon asioita, joita ei oikein millään kuvatyökalulla pysty kuvittamaan, kun sanastoa puuttuu. Viesti jää vajaaksi.” V8

”Juuri omalle ryhmälle tarpeellisen kuvatuen valmistaminen ja etsiminen vie usein paljon aikaa.” V2

Keskeisenä haasteena näyttäytyi se, ettei kuvatukea ollut aina saatavilla juuri niissä hetkissä, joissa sitä olisi tarvittu.

”Kuvat olisivat parempia näissä tilanteissa, mutta ne eivät ole joka hetki saatavilla juuri kun niitä tarvitsisi.” V9

Resurssien riittämättömyys näyttäytyi tuloksissa arjen konkreettisena haasteena, joka vaikuttaa opettajien mahdollisuuksiin tukea lasten osallisuutta. Kun henkilöstöä on liian vähän tai aikaa ei ole riittävästi, yksilöllinen tukeminen jää väistämättä

vähäisemmäksi. Tämä viittaa siihen, että osallisuuden tukeminen ei ole kiinni pelkästään pedagogisesta osaamisesta, vaan myös varhaiskasvatuksen rakenteellisista edellytyksistä.

4.2.3 Kasvattajien asenteisiin liittyvät haasteet

Opettajat kokivat haasteena joidenkin kasvattajien asenteet ja suhtautumisen osallisuuden tukemiseen ja siihen liittyviin toimintatapoihin. Osa opettajista koki, että kaikkien työntekijöiden sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin ja osallisuutta edistäviin menetelmiin ei ole aina yhdenmukaista. Tiimin sisäinen sitoutumattomuus ja aikuisten passiivisuus voivat heikentää lasten mahdollisuuksia osallisuuteen. Myös se, etteivät kaikki aikuiset aktiivisesti tue lasten osallisuutta, nähtiin ongelmana.

”Osallisuus ei voi myöskään riittävästi toteutua, jos esimerkiksi koko tiimi ei sitoudu samoihin menetelmiin.” V2

”Henkilökunta passivoituu ja toiminnallaan estävät lasten osallisuutta.” V4

Osassa vastauksista tuotiin esiin myös välinpitämättömiä ja jopa syrjiviä asenteita. Muutamit opettajat kuvasivat tilanteita, joissa henkilökunnan ajattelutavat tai puhe heijastivat ennakkoluuloja maahanmuuttotilanteita lapsia kohtaan. Tällaiset asenteet voivat vaikuttaa suoraan siihen, miten lapset tulevat kohdatuiksi.

”Koen, että haasteet ovat henkilökunnan ajattelussa, esimerkiksi ”ei näiltä voi kysyä mitään.” V4

”Kaikki työntekijät eivät sitoudu työhön samalla tavalla. Työntekijät välinpitämättömiä ja joskus rasisisia.” V11

Kasvattajien asenteisiin liittyvät haasteet näyttäytyvät ilmiönä, jossa tiimin yhteinen ymmärrys osallisuudesta ei aina toteudu. Tulosten perusteella lasten osallisuus on riippuvainen myös kasvattajien toiminnasta ja asenteista. Jos kaikki tiimin jäsenet eivät sitoudu samoihin periaatteisiin tai suhtautuvat osallisuuden tukemiseen välinpitämättömästi, lasten mahdollisuudet tulla kuulluiksi, kohdatuiksi ja osallistua voivat heikentyä.

4.2.4 Haasteet vanhempien kanssa

Vastausten perusteella osallisuuden tukemista haastavat myös vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät tekijät. Yhteistyö ja vuorovaikutus perheiden kanssa nähtiin tärkeänä osana lapsen osallisuuden tukemista, mutta käytännön toteutusta vaikeuttivat erityisesti yhteisen kielen puute ja kulttuuriset erot.

”Yhteistyö kodin kanssa on haastavaa, jos huoltajat eivät puhu suomea eikä englantia. Oikeastaan ainoat mahdollisuudet kommunikoida heidän kanssa (jos ei lasketa päivittäistä söi hyvin, nukkui hyvin -litaniaa) on vasukeskusteluissa, joihin osallistuu tulkki.” V5

”Kommunikointi vanhempien kanssa vaatii välillä erilaista taitoa.” V1

Lisäksi osa opettajista toi esiin, että vanhempien kulttuuritaustan erilaisuus voi vaikuttaa osallisuuden toteutumiseen.

”Ehkä vanhempien kulttuuritaustan vuoksi heidän tapansa toimia ovat erilaisia ja tämä vaikuttaa myös lapsiin.” V12

Tulosten perusteella voidaan todeta, että osallisuus varhaiskasvatuksessa ei muodostu ainoastaan kasvattajien ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa, vaan siihen voi vaikuttaa olennaisesti myös kodin ja varhaiskasvatuksen välinen yhteistyö. Tämä viittaa siihen, että osallisuuden rakentuminen edellyttää myös vanhempien osallistumista ja yhteistyön toimivuutta.

5 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten varhaiskasvatuksen opettajat tukevat maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Tutkimusaineisto koostui 12 varhaiskasvatuksen opettajan vastauksista. Tarkastelimme, millaisia pedagogisia menetelmiä ja keinoja opettajat hyödyntävät sekä millaisia haasteita he kohtaavat maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisessa. Tässä luvussa esitellään keskeisiä tuloksia ja niiden pohjalta muodostuneita johtopäätöksiä. Lopuksi tarkastellaan tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä mahdollisia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

5.1 Johtopäätökset tutkimuskysymysten valossa

Tulosten perusteella voidaan todeta, että varhaiskasvatuksen opettajat kokevat pääosin omaavansa hyvät valmiudet tukea maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta keskeisiksi osallisuutta tukeviksi menetelmiksi nousivat suomen kielen ymmärryksen ja tuottamisen tukeminen, osallisuutta mahdollistavat rakenteet ja toimintatavat, monikielisyyden ja kulttuurisen moninaisuuden huomioiminen sekä yhteistyö vanhempien ja muiden kasvattajien kanssa.

Tuloksista ilmeni, että opettajat pyrkivät huomioimaan lasten mielipiteet. Tämä on linjassa sekä Shierin (2001) osallisuuden mallin että varhaiskasvatuslain (540/2018) ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) kanssa, joissa lapsen oikeus osallistua, tuoda mielipiteensä esiin ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin on keskeinen periaate. Shierin (2001) mallissa osallisuuden ensimmäinen taso toteutuu, kun lasta kuullaan, ja kolmas taso silloin, kun aikuinen huomioi toiminnassaan lasten näkemykset. Tulosten perusteella nämä tasot näyttävät monin paikoin toteutuvan, mutta yhteisen kielen puute voi heikentää niiden toteutumista. Tällöin lapsen kuuleminen voi perustua esimerkiksi vain elekieleen, jolloin lapsi ei välttämättä pysty ilmaisemaan mielipiteitään tai näkemyksiään kokonaisvaltaisesti. Shierin (2001) mallin toisella tasolla lapsia tuetaan ilmaisemaan omia näkemyksiään. Maahanmuuttotaustaisten lasten kanssa tämä vaihe voi vaatia

opettajilta tavallista enemmän työtä esimerkiksi yhteisen kielen puutteen vuoksi. Tulosten mukaan opettajat hyödyntävät kuitenkin erilaisia kommunikoinnin keinoja, kuten kuvatukea, tukiviittomia sekä elekieltä, jotta yhteinen ymmärrys saavutettaisiin. Myös Turjan (2017) mukaan osallisuutta voidaan tukea kuvien avulla, muokkaamalla oppimisympäristön esillepanoa sekä hyödyntämällä vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä.

Vastauksissa korostui myös turvallisen ilmapiirin luominen ja sensitiivisen kohtaamisen merkitys. Osallisuuden kokemus vahvistuu erityisesti silloin, kun aikuinen kohtaa lapsen sensitiivisesti ja lapselle syntyy myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta (Arvola, 2021; Opetushallitus, 2022). Arvolan (2021) mukaan myös myönteinen palaute, erilaiset tunnekokemukset, vuorovaikutussuhteet sekä kokemus lapsiryhmään kuulumisesta tukevat lasten osallisuutta ja oppimista. Myönteisen ja lapsia kuulevan ilmapiirin rakentaminen edellyttää varhaiskasvatuksen opettajalta halua kuulla lapsia sekä aitoa läsnäoloa lasten kanssa. Tuloksista kuitenkin nousi esiin, että kasvattajien negatiiviset asenteet haastavat lasten osallisuuden toteutumista. Tämä kytkeytyy Virkin (2015) esiin nostamaan ajatukseen siitä, että lasten osallisuus rakentuu suhteessa kasvattajien toimintaan, vuorovaikutustilanteisiin ja yhteiskunnassa vallitseviin arvoihin.

Opettajien kokemuksen mukaan osallisuutta voidaan tukea myös tekemällä eri kielet, maat ja kulttuurit näkyviksi oppimisympäristössä. Moninaisiin kulttuureihin, katsomuksiin, kieliin ja juhlaperinteisiin tutustuminen vahvistaa lasten mahdollisuuksia osallistua ryhmän toimintaan ja kokea itsensä hyväksytyksi. Tämä vastaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) linjausta, jonka mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota lapsille mahdollisuuksia tutustua monenlaisiin kieliin ja kulttuureihin. Tulosten perusteella kulttuurinen moninaisuus näyttäytyi pääosin voimavarana, jonka näkyväksi tekeminen tukee lasten osallisuutta ja ryhmään kuulumisen kokemusta.

Leikin tukeminen ja leikkiparien muodostaminen näyttäytyivät tärkeinä pedagogisina keinoina osallisuuden tukemisessa. Tämä tulos on linjassa Vennisen ja kollegoiden (2010) näkemyksen kanssa siitä, että osallisuus näkyy parhaiten leikissä. Arvola (2021) puolestaan korostaa leikin ohjauksen ja mallintamisen merkitystä osallisuuden toteutumisessa. Tuloksemme tukevat myös tätä näkemystä, sillä aikuisen tuki ja ohjaus leikeissä näyttäytyivät keinoina vahvistaa lasten osallisuutta.

Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat maahanmuuttotasaisten lasten osallisuuden tukemiseen liittyvän myös useita haasteita. Ne liittyivät erityisesti kielellisiin haasteisiin, resurssien riittämättömyyteen, kasvattajien asenteisiin sekä haasteisiin vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Resurssien riittämättömyyttä voidaan tarkastella Shierin (2001) mallin avulla organisaation sitoutumisvaiheiden näkökulmasta. Osallisuuden mahdollistaminen edellyttää, että käytettävissä on riittävät resurssit sekä henkilöstön tiedot ja taidot, jotta asetetut tavoitteet ovat saavutettavissa. Tulosten perusteella resurssien puute estää toisinaan tämän sitoutumisvaiheen toteutumisen ja samalla rajoittaa mahdollisuuksia saavuttaa kolmas vaihe, jossa henkilöstö voi aidosti sitoutua tietyn osallisuuden tason toteuttamiseen.

Keskeisimmäksi haasteeksi nousi yhteisen kielen puute. Turjan (2017) mukaan lapsen kuuleminen edellyttää yhteistä kieltä ja toimivia kommunikointitapoja, jotta lapsi voi saada tietoa sekä osallistua keskusteluihin ja neuvotteluihin. Tämä on linjassa myös tämän tutkimuksen tulosten kanssa, sillä varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksen mukaan yhteisen kielen puute haastaa osallisuuden toteutumista varhaiskasvatuksen arjessa. Opettajat kuvasivat, että suomen kielen osaamisen vähäisyys vaikuttaa joidenkin lasten mahdollisuuksiin osallistua toimintaan, leikkiin ja vuorovaikutukseen muiden lasten kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) ja Eerola-Pennasen (2013) tulkinnoissa kieli ymmärretään paitsi kommunikaation välineenä myös olemassaolon ja yhteisöön kuulumisen perustana. Tuloksemme vahvistavat tätä näkemystä.

5.1.1 Osallisuuden toteutuminen Shierin osallisuuden polun eri tasoilla

Tulosten perusteella varhaiskasvatuksen opettajat kuvasivat osallisuutta tukevia keinoja, joiden tavoitteet sijoittuivat pääasiassa Shierin (2001) osallisuuden polun kolmeen ensimmäiseen tasoon. Vastauksissa korostuivat lasten kuuleminen, heidän näkemystensä ilmaisun tukeminen ja näkemysten huomioon ottaminen. Yksikään opettaja ei kuitenkaan maininnut lasten osallistumista päätöksentekoon tai lasten vallan jakamista päätöksenteossa, esimerkiksi jo toiminnan suunnitteluvaiheessa. Lasten ottaminen mukaan jo suunnitteluvaiheessa voisi toimia konkreettisenä

keinona edetä osallisuuden polun viimeisille tasoille. Opettajat kertoivat kuitenkin suunnittelevansa toimintaa osallisuuden näkökulmasta, mutta lasten osallisuutta suunnitteluprosessiin ei mainittu lainkaan. Viimeisille tasoille pääsemistä voivat hankaloittaa sekä tässä tutkimuksessa esiin nousseet osallisuutta haastavat tekijät että organisaatiotasolla puutteellisesti toteutuvat sitoutumisvaiheet.

5.1.2 Lasten yksilöllisten lähtökohtien merkitys osallisuuden toteutumiselle

Kasvattajien on huomioitava lasten erilaiset lähtökohdat sekä edistettävä toiminnallaan erojen tasoittumista ja kaikille lapsille yhteisiä osallisuuden mahdollisuuksia (Turja, 2017). Koska osallisuus näyttäytyy eri tavoin eri lasten kohdalla, jokaisen lapsen osallisuuden edellytyksiä on tarkasteltava ja tuettava lapsikohtaisesti (Turja & Vuorisalo, 2022). Maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta tarkasteltaessa on otettava huomioon, että jokainen lapsi on oma yksilönsä ja että heidän lähtökohtansa voivat poiketa merkittävästi toisistaan. Tässä tutkimuksessa kielitaito ja kielen käyttö nousivat keskeisiksi tekijöiksi osallisuuden kannalta. On tärkeää huomioida, että lasten kielitaidot voivat kuitenkin vaihdella huomattavasti. Osalla lapsista oma äidinkieli on vahvempi kuin suomi. Toiset ovat monikielisiä ja hallitsevat useita kieliä. Nämä erot voivat vaikuttaa siihen, miten lapset kommunikoivat ja osallistuvat toimintaan.

5.1.3 Yhteenveto ja tulosten merkitys opettajankoulutukselle

Tämän tutkimuksen ja aiemman tutkimuskirjallisuuden valossa voidaan todeta, että maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukeminen edellyttää sekä pedagogista osaamista että rakenteellista tukea. Osallisuus ei tapahdu itsestään, vaan sen toteutumiseen vaaditaan varhaiskasvatuksen kasvattajilta tietoista työtä ja osallisuutta tukevia toimintakulttuureja. Kasvattajien olisi myös tärkeää tunnistaa osallisuutta haastavat tekijät, jotta osallisuutta voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Vaikka opettajilla olisi pedagogisia keinoja tukea osallisuutta, niiden toteutuminen edellyttää riittävää henkilöstöä, osaamista ja aikaa. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että osallisuuden toteutuminen on yhteydessä myös kasvattajien asenteisiin ja sitoutuneisuuteen.

Tuloksia voidaan tarkastella myös varhaiskasvatuksen opettajankoulutuksen näkökulmasta. Ne korostavat tarvetta vahvistaa opettajaopiskelijoiden osaamista osallisuutta tukevien pedagogisten menetelmien, monikielisyyden ja kulttuurisen moninaisuuden osa-alueilla. Se, että osallisuus jäi tämän tutkimuksen mukaan vain Shierin (2001) osallisuuden polun kolmelle ensimmäiselle tasolle, korostaa tarvetta tarkastella jo opettajankoulutuksessa, millaisin konkreettisin tavoin lapset voidaan ottaa mukaan päätöksentekoon. Lisäksi eriarvoisia rakenteita tulisi oppia tunnistamaan, jotta yhdenvertaisuutta voidaan edistää ja osallisuutta haastaviin tekijöihin voidaan puuttua.

5.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöntekijöinä olemme eettisesti vastuussa opinnäytetyömme aineiston keruuseen liittyvistä käytännöistä ja ratkaisuista (Vilka, 2021). Olemme noudattaneet Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2023) hyviä tieteellisiä käytäntöjä, joiden keskeisiä periaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus sekä vastuun kantaminen. Tutkimuksemme kohdalla tämä tarkoittaa, että olemme tutkimusta tehdessämme toimineet rehellisesti ja huolellisesti, kuvanneet tutkimusprosessin vaiheet mahdollisimman läpinäkyvästi sekä raportoineet tulokset totuudenmukaisesti (Vilka, 2025). Yleisten eettisten periaatteiden mukaisesti olemme kunnioittaneet tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa, yksityisyyttä ja itsemääräämisoikeutta sekä pyrkineet estämään merkittävien riskien, haittojen tai vahinkojen syntymistä tutkittaville yksilöille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille (Kallinen & Kinnunen, 2021).

Kyselylomakkeen yhteydessä jaettiin tietosuojailmoitus sekä saateteksti, jotka sisälsivät tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja sisällöstä, sillä tutkittavalla on oikeus saada tietoa tutkimuksesta (Vilka, 2025). Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista, ja osallistujilta pyydettiin suostumus vastausten hyödyntämiseen tutkimuksessa. Ennen kyselyyn vastaamista osallistujien tuli tutustua tietosuojailmoitukseen. Vastaukset kerättiin anonymisti ja käsiteltiin tietoturvasestisesti, ettei yksittäisiä vastaajia voida tunnistaa tutkimuksesta (Vilka, 2025). Aineistoa käytettiin ainoastaan tähän tutkimukseen, ja se hävitetään tutkimuksen

valmistuttua. Aineistoa on säilytetty OneDrive-tallennuspalvelussa, joka on suojattu TUNI-käyttäjätunnuksella ja salasanalla.

Koska tutkimus toteutettiin täysin anonymisti ja kyselylomake jaettiin suljettuihin ryhmiin, emme voi varmuudella tietää, ketkä kyselyyn ovat vastanneet. Tämän vuoksi emme voi olla täysin varmoja siitä, ovatko kyselyyn vastanneet varhaiskasvatuksen opettajat tosiasiallisesti työskennelleet maahanmuuttotaustaisten lasten kanssa. Vaikka avasimme saatetekstissä, miten maahanmuuttotaustainen lapsi määritellään tässä tutkimuksessa, emme voi olla varmoja siitä, ovatko kaikki vastaajat lukeneet määritelmän huolellisesti ja ymmärtäneet sen samalla tavalla. Näin ollen heidän omat käsityksensä maahanmuuttotaustaisesta lapsesta saattavat poiketa tutkimuksessa käytetystä määritelmästä. Nämä tekijät voivat vaikuttaa tutkimustulosten luotettavuuteen. Toisaalta täysin anonymit vastaukset tukevat eettistä periaatetta tutkittavien yksityisyyden suojasta.

Tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta tarkasteltaessa tulee myös huomioida, että tutkimusaineisto koostui 12 vastaajasta. Kyseessä on pieni joukko koko Suomen varhaiskasvatuksen opettajista, minkä vuoksi tuloksia ei voida yleistää laajemmin. On myös tärkeää huomioida, millainen tutkittavien joukko on. Tulosten perusteella vastaajiksi valikoitui sellaisia varhaiskasvatuksen opettajia, jotka kuvaavat omia valmiuksiaan tukea maahanmuuttotaustaisia lapsia pääsääntöisesti hyvin. Tutkimus ei todennäköisesti ole tavoittanut niitä opettajia, jotka kokevat enemmän epävarmuutta omissa valmiuksissaan. Tämä voi tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tulokset olisivat voineet olla osin toisenlaiset, jos myös nämä opettajat olisi saavutettu.

Kyselylomakkeen käyttö oli tutkimuksemme kannalta tarkoituksenmukaista, sillä sen avulla tavoitimme useampia varhaiskasvatuksen opettajia (Kuula, 2011). On kuitenkin otettava huomioon, että kyselylomakkeen käyttäminen tutkimuksen aineistoa kerätessä voi tuottaa suppeita ja osin pintapuolisia vastauksia (Valli, 2018), koska tutkijat eivät voi esittää tarkentavia lisäkysymyksiä tai varmistaa, että vastaaja on ymmärtänyt kysymykset tarkoitettulla tavalla. Tämä näkyi aineistossamme siten, että osa vastauksista oli melko lyhyitä, joihinkin kysymyksiin jätettiin kokonaan vastaamatta ja yhden vastaajan vastaukset poikkesivat varsinaisesta tutkimusaiheesta.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan omat kokemukset, käsitykset ja tausta vaikuttavat väistämättä tutkimuksen kulkuun ja tulkintoihin (Suoranta & Eskola, 1998). Myös tässä tutkimuksessa omat ennako-oletuksemme ovat voineet vaikuttaa siihen, miten muotoilimme kyselylomakkeen kysymykset ja miten tarkastelimme aineistoa. Opiskelemme varhaiskasvatuksen opettajiksi, minkä vuoksi koulutuksemme sekä omat kokemuksemme varhaiskasvatuksen arjesta ovat voineet vaikuttaa siihen, millaiset teemat koimme tärkeiksi nostaa kyselyyn. Lisäksi opinnoissamme osallisuutta on käsitelty varhaiskasvatuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena, mikä on voinut ohjata tapaamme lähestyä aihetta. Olemme pyrkineet tietoisesti tarkastelemaan omia oletuksiamme ja keskustelemaan niistä analyysivaiheessa, jotta tulkinnat perustuisivat mahdollisimman vahvasti aineistoon eivätkä omiin ennakkokäsityksiimme. Tätä tuki myös tutkijatriangulaatio, sillä analysoimme aineistoa yhdessä ja vertailimme tekemiämme tulkintoja.

Tutkimusta maahanmuuttotaustaisista lapsista tehdessä on tärkeää käyttää sensitiivistä ja kunnioittavaa kieltä. On olennaista muistaa, että maahanmuuttotaustaiset lapset eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, vaan jokainen heistä on yksilö. Lasten taustat, kielet, kulttuurit ja elämäntilanteet voivat poiketa toisistaan merkittävästi. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole korostaa maahanmuuttotaustaisuutta tai luoda vastakkainasetteluja kulttuurien välille, vaan tuottaa tietoa siitä, miten lasten osallisuutta voidaan varhaiskasvatuksessa tukea ja vahvistaa mahdollisimman yhdenvertaisesti.

5.3 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimuksessamme yhteisen kielen puute nousi erityisesti esiin maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden toteutumista haastavana tekijänä. Yksi jatkotutkimusmahdollisuus olisi tarkastella, miten maahanmuuttotaustaisten lasten erilaiset kulttuuritaustat ja uskonnot vaikuttavat heidän osallisuuteensa varhaiskasvatuksessa. Kulttuurierot voivat mahdollisesti näyttäytyä esimerkiksi lasten välisissä leikeissä ja tuokioissa sekä siinä, millä tavoin lapset ja perheet kokevat tulevansa nähdyiksi ja kuulluiksi.

Myös maahanmuuttotaustaisten lasten ja heidän vanhempiensa omia kokemuksia osallisuuden toteutumisesta olisi jatkossa tärkeää tutkia. Tässä

tutkimuksessa tarkastelimme ilmiötä varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmasta, jolloin lasten ja perheiden ääni jäi huomioimatta. Perheiden kokemusten tarkastelu voisi lisätä ymmärrystä siitä, millaista tukea osallisuuteen maahanmuuttotaustaiset lapset ja heidän vanhempansa kokevat tarvitsevansa.

Lisäksi erilaisten tutkimusmenetelmien hyödyntäminen mahdollistaisi maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisen syvällisemmän tarkastelun. Esimerkiksi erilaiset haastattelumenetelmät sekä lapsiryhmissä toteutettu havainnointi eri puolilla Suomea voisivat tuoda esiin monipuolisempia näkökulmia ja mahdollistaa ilmiön tarkastelun laajemmasta näkökulmasta.

Jatkossa olisi myös tärkeää pohtia, miten tavoitettaisiin sellaiset varhaiskasvatuksen opettajat, jotka kokevat omat valmiutensa tukea maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta heikoksi. Tämä voisi lisätä näkökulmia siihen, millaisia haasteita varhaiskasvatuksen kentällä kohdataan. Kyselyyn vastanneet voivat osin edustaa opettajia, joilla on enemmän kokemusta maahanmuuttotaustaisten lasten kanssa ja jotka kokevat valmiutensa melko hyvinä. Tulevaisuudessa voitaisiin myös tutkia, millaisia valmiuksia varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoilla on tukea maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta. Tämä voisi tuottaa tärkeää tietoa siitä, miten opettajankoulutus valmistaa tulevia opettajia monikielisissä ja kulttuurisesti moninaisissa lapsiryhmissä tehtävään työhön.

LÄHTEET

- Arvola, O. (2021). *Varhaiskasvatus eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osallisuuden ja oppimisen mahdollistajana* [väitöskirja, Turun yliopisto]. Turun yliopisto.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8468-8>
- Arvola, O., Lastikka, A. & Reunamo, J. (2017). Increasing Immigrant Children's Participation in the Finnish Early Childhood Education Context. *The European Journal of Social & Behavioural Sciences*, 20(3), 294-304.
<https://doi.org/10.15405/ejsbs.223>
- Arvola, O., Reunamo, J. & Kyttälä, M. (2020). Kohti kieli- ja kulttuuritietoista kasvatusta. Kasvattajat lasten osallisuuden mahdollistajina varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 22(1), 44–60.
- Eerola-Pennanen, P. (2013). Yksilönä vaan ei yksin: Lapset minuuden muodostajina päiväkodissa. *Jyväskylä University Printing House*.
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41154/978-951-39-5143-6_vaitos12042013.pdf?sequence=1&isAllowed=6
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino
- Halme, K. & Vataja, A. (2011). *Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus*. Tammi.
- Hart, R. (1992). Children's Participation: From Tokenism To Citizenship. *UNICEF International Child Development Centre. Nro 4. Innocenti essays*.
- Kallinen, T. & Kinnunen, T. (2021). Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus>. [Viitattu 28.11.]
- Kangas, J. (2016). *Enhancing children's participation in the early childhood education through participatory pedagogy* [väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/159547>
- Kangas, J. & Brotherus, A. (2017). Osallisuus ja leikki varhaiskasvatuksessa: ”Leikittäisiin ja kaikki olis onnellisia!” Teoksessa A. Toom, M. Rautiainen, & J.

- Tähtinen (toim.), *Toiveet ja todellisuus: Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa* (s. 197–223). Kasvatusalan tutkimuksia, Nro 75, Suomen kasvatustieteellinen seura, Turku.
- Karila, K. (2016). *Vaikuttava varhaiskasvatus: Tilannekatsaus toukokuu 2016. Raportit ja selvitykset 2016:6*. Opetushallitus
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. (2. uud. p.). Vastapaino.
- Leinonen, J. (2020). Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa J. Heikka, E. Fonsén, J. Elo & J. Leinonen (toim.) *Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa*. Suomen varhaiskasvatus ry.
- Martikainen, T., Saari, M. & Korkiasaari, J. (2013). Kansainväliset muuttoliikkeet ja Suomi. Teoksessa Martikainen, T., Saukkonen, P., & Säävälä, M. (2013). *Muuttajat: kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta*. Gaudeamus.
- Opetushallitus. (ei pvm. a). *Lasten osallisuus*. Haettu 14.10.2025 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/lasten-osallisuus>
- Opetushallitus. (ei pvm. b). *Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus*. Haettu 14.10.2025 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kulttuurinen-moninaisuus-ja-kielitietoisuus>
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022*. Helsinki: Opetushallitus
- Pietiläinen, M. & Wallenius, M. (2023). *Lasten osuus väestöstä laskenut tuntuvasti joka kymmenes on ulkomaalaistaustainen*. Tilastokeskus. Haettu 11.11.2025 osoitteesta <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/lasten-osuus-vaestosta-laskenut-tuntuvasti-joka-kymmenes-on-ulkomaalaistaustainen>
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Johdanto. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.

- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Sevón, E., Hautala, P., Hautakangas, M., Ranta, M., Merjovaara, O., Mustola, M., & Alasuutari, M. (2021). Lasten osallisuuden jännitteet varhaiskasvatuksessa. *Journal of Early Childhood Education Research*, 10(1), 114-138. <https://journal.fi/jecer/article/view/114152>
- Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society*. 15, 107–117. DOI: 10.1002/CHI.617.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullisen aineiston analyysi: sisällönanalyysi*. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.
- Turja, L. & Vuorisalo, M. (2022). *Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa*. Luku 2. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen, & P. Eerola Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus*. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Vastapaino.
- Turja, L. (2017). *Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa*. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. (4., uudistettu painos). PS kustannus
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- UNICEF. (ei pvm.). *Lapsen oikeuksien sopimus: koko teksti*. Haettu 1.12.2025 osoitteesta <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>
- Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Valli, R., Aarnos, E., & Ellibs. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (5., uudistettu painos.). PS-kustannus.
- Valli, R. & Perkkilä, P. (2018). Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Valli, R. & Aarnos, E. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. (5., uudistettu painos.). PS-kustannus.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

- Vastamäki, J. & Valli, R. (2018). Tutkimusasetelman ja mittareiden valinta kyselylomaketutkimuksessa. Valli, R. & Aarnos, E. Teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. (5., uudistettu painos.)*. PS-kustannus.
- Venninen, T. & Leinonen, J. (2013). Developing children's participation through research and reflective practices. *Asia-Pacific Journal of Research in Early Childhood Education*, 7(1), 31–49.
- Venninen, T., Leinonen, J. & Ojala, M. (2010). "Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi": Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa: Tutkimusraportti. Työpapereita. *Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca*. <http://hdl.handle.net/10138/314819>
- Vilkkä, H. (2021). *Näin onnistut opinnäytetyössä: ratkaisut tutkimuksen umpikujiin*. PS-kustannus.
- Vilkkä, H. (2025). *Tutki ja kehitä. (6., uudistettu painos.)*. Santalahti-kustannus.
- Virkki, P. (2015). Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä [väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-1735-5>
- Weckström, E., Lastikka, A-L., Karlsson, L. & Pöllänen, S. (2021). *Enhancing a culture of participation in early childhood education and care through narrative activities and project-based practices*. *Journal of Early Childhood Education Research*, 10(1), 6-32.
https://www.researchgate.net/publication/349110100_Final-draft-Enhancing_a_Culture_of_Participation

LIITTEET

Liite 1: Kyselylomake

Maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukeminen varhaiskasvatuksessa

Hei varhaiskasvatuksen opettaja!

Olemme Satu Hupanen ja Miia Alutoin, kolmannen vuoden varhaiskasvatuksen opettajaopiskelijoita Tampereen yliopistosta. Teemme parhaillaan kandidaatintutkielmaa, jonka tarkoituksena on selvittää varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisesta suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Olemme kiinnostuneita siitä, millaisia pedagogisia menetelmiä ja keinoja varhaiskasvatuksen opettajat hyödyntävät, sekä millaisia haasteita he kohtaavat maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisessä.

Vastaaminen on vapaaehtoista ja vastaukset ovat anonyymejä. Vastauksia käsitellään tietoturvallisesti eikä yksittäisiä vastaajia voida tunnistaa tutkimuksesta. Aineistoa käytetään ainoastaan tähän tutkimukseen ja hävitetään tutkielman valmistuttua.

Tässä tutkimuksessa käytämme käsitettä *maahanmuuttotaustainen lapsi* ja keskitymme erityisesti toisen sukupolven maahanmuuttotaustaisiin lapsiin. Martikaisen ja kollegoiden (2013) mukaan toisen sukupolven maahanmuuttotaustaisilla tarkoitetaan Suomessa syntyneitä henkilöitä, joiden molemmat tai ainoa tunnettu vanhempi on syntynyt muualla kuin Suomessa.

Liitteenä tietosuojailmoitus: https://tuni-my.sharepoint.com/:w/g/personal/satu_hupanen_tuni_fi/EXxtq-th9qJKjqOqLVg2NQABi00LT0VhSLclP3DD0atpw?e=CHue4n

Kysely on auki 21.10.2025-4.11.2025

Jos sinulla on kysyttävää tutkimuksesta tai haluat lisätietoja, voit ottaa yhteyttä meihin sähköpostitse: satu.hupanen@tuni.fi tai miia.alutoin@tuni.fi

Kiitämme jo etukäteen ajastasi, ja vastauksista kyselyymme!

Ystävällisin terveisin

1. Olen perehtynyt tutkimuksen tietosuojailmoitukseen. *

Kyllä

En

2. Annan suostumukseni vastausteni tutkimuskäyttöön *

Kyllä

En

3. Oletko koulutuksesi perusteella pätevä varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään? (Pätevyydellä tarkoitetaan varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaista kelpoisuutta toimia varhaiskasvatuksen opettajana) *

Kyllä

En

4. Onko sinulla kokemusta maahanmuuttotaustaisten lasten kanssa työskentelystä? *

Kyllä

Ei

5. Millaisia kokemuksia sinulla on maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisesta arjen varhaiskasvatustoiminnassa?

6. Minkälaisia pedagogisia keinoja/metodeja itse käytät maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemiseen?

7. Millaisia mahdollisuuksia ja/tai onnistumisen kokemuksia olet havainnut maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisessä?

8. Oletko kohdannut haasteita maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuuden tukemisessa? Millaisia?

9. Miten nämä haasteet näkyvät arjessa?

10. Millaisia ratkaisuja tai toimintatapoja olet löytänyt mahdollisten haasteiden ylittämiseksi?

11. Onko tiimissäsi/aiemmissä tiimeissäsi sovittu jonkinlaisia käytäntöjä, joilla osallisuutta toteutetaan?
Jos on, kerro vapaasti minkälaisia?

12. Koetko, että päiväkodissa on tarpeeksi resursseja (esim. henkilöstön määrä sekä henkilöstön tiedot ja taidot) maahanmuuttotaustaisen lapsen osallisuuden tukemiseen?

13. Miten arvioisit omia valmiuksiasi tukea maahanmuuttotaustaisten lasten osallisuutta?

1. Erittäin heikot
valmiudet

2. Melko heikot
valmiudet

3. Kohtalaiset
valmiudet

4. Hyvät valmiudet

5. Erinomaiset
valmiudet

Asteikolla 1-5

14. Haluaisitko lisätä vielä jotakin aiheeseen liittyen, mitä aiemmissa kysymyksissä ei tullut esiin?